

EEN DUISTERE
OORLOGSGESCHIEDENIS
ONTRAFELD

VERBORGEN WAARHEID

De Tweede Wereldoorlog laat diepe sporen na, niet alleen bij de mensen die het hebben meegemaakt, maar ook bij hun nakomelingen. Voor Rita Droste-Heijm (76) en haar nicht Stephanie Biesheuvel (42) bracht een ontdekking over hun familie een donkere waarheid aan het licht. Stephanie ontrafelde een verhaal van verraad, collaboratie en verborgen geheimen.

Rita heeft het nog altijd in bezit: het ontslagbewijs van strafkamp Bochum, waar haar vader Piet in 1942 verbleef. Hij droeg dat zijn leven lang bij zich, als bewijs voor de ontberingen van toen. Rita is trots op hem. Haar vader deed als communist verzetswerk in de oorlog. "Daar sprak hij zelden over. Ik herinner me wel dat mijn vader en moeder nooit naar mijn opa en oma of tantes en ooms gingen. En aan aangetrouwde oom Wim had mijn vader echt een hekel."

INKTWARTE GESCHIEDENIS

Nu pas, 76 jaar later, snapt Rita waarom. Naast haar aan tafel zit haar nicht Stephanie. Zij deed vijf jaar lang onderzoek in het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR), waar de dossiers liggen van Nederlanders die met de nazi's samenwerkten tijdens de Tweede Wereldoorlog. Ze stuitte op de inktzwarte geschiedenis van haar familie in de Jordaan. Op Rita's vader Piet, diens tweelingbroer Hannie en twee zussen na, is vrijwel haar hele familie 'fout' in de oorlog geweest.

GEEN TRAMONGELUK

"Het begon met een krantenartikel over mijn overgrootvader Hendrik. Daarin werd gesuggereerd dat hij mogelijk de verrader van Anne Frank zou zijn. Mijn moeder wist alleen dat haar opa lid was van de NSB." Stephanie zoekt contact met Sander Veeneman die in het krantenartikel genoemd werd en onderzoek naar haar overgrootvader had gedaan. "In de door hem gevonden archiefstukken kwam ook een fanatieke schoonzoon voor. Dat moet oudoom Wim geweest zijn, dacht ik. Hij had een houten been, wist ik nog. Ik dacht altijd dat het door een tramongeluk kwam, maar pas later hoorde ik dat hij als Waffen-SS'er gewond was geraakt bij een gevecht tegen de Russen."

OOK DE VROUWEN

Het stopt niet bij die twee. In het CABR ontdekt Stephanie dat tien van de veertien gezinsleden fout zijn geweest. "Ze waren niet alleen lid van de NSB, maar werkten ook als kampbewakers, jaagden op Joden en begeleidden Jodentransporten. De schok

▲ Rita's vader Piet.

◀ Overgrootouders Johanna en Hendrik.

was groot toen ik erachter kwam dat zelfs de vrouwen in mijn familie heel nauw betrokken waren. Door toedoen van mijn overgrootmoeder is zelfs iemand in een concentratiekamp terechtgekomen." Stephanie brengt na elke ontdekking verslag uit aan haar moeder. "Dat ze de telefoon nog opneemt, dacht ik weleens. Ze kon het eerst niet geloven. Pas toen ik haar de documenten liet zien, wist ze dat het waar was." Ook Stephanies tante Rita heeft nooit iets van die geschiedenis geweten: "Dat vind ik moeilijk. Ik had een leuk beeld van mijn opa en oma. Mijn tantes herinner ik me als oude, lieve dametjes. Maar ze droegen altijd een geheim met zich mee. Mijn vader stond aan de goede kant, maar heeft er ook nooit iets over gezegd."

VADER VAN MARTINE BIJL

Stephanie heeft even getwijfeld of ze haar familiegeschiedenis wel naar buiten zou brengen. "Ik dacht met name aan mijn kinderen, die ik met mijn naam ook aan een foute familie zou verbinden. Aan de andere kant zag ik wat zwijgen met families kan doen. Dat wilde ik doorbreken." Ze schroomt daarbij niet om de confrontatie aan te gaan. "Mijn overgrootmoeder Johanna heeft dokter Bijl, de vader van Martine Bijl, verraden. Hij kwam daardoor in Kamp Amersfoort en Kamp Sint-Michielsgestel terecht. De man heeft doodsangsten uitgestaan. Ik heb Berend Boudewijn, de man van Martine, bezocht om hem dit te vertellen. Ik liet hem de verklaringen van zijn schoonmoeder zien. 'Had Martine dit maar geweten', verzuchtte hij. Haar vader was best een moeilijke, gesloten man. Als dit bekend was geweest, waren de dingen misschien eerder op zijn plek gevallen." Stephanie sprak ook met een nazaat van een Joods slachtoffer dat door haar overgrootmoeder

verraden werd. "Zij vond me moedig en drukte me op het hart dat ze me niets kwalijk nam, dat ik me niet schuldig hoefde te voelen."

NIET ONLINE DOORZOEKBAAR

Sinds 2 januari zijn de archieven van het CABR opengesteld. Begin december is na een waarschuwing van de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) besloten dat ze nog niet online doorzoekbaar zullen zijn, zoals eerder het plan was. Wel zijn de namen online gezet van de 425.000 mensen die voorkomen in het CABR. Het gaat om mensen die na de Tweede Wereldoorlog zijn onderzocht op mogelijke collaboratie met de Duitse bezetter. Volgens het NIOD is daardoor "grote maatschappelijke beroering" ontstaan. Zonder de bijbehorende dossiers zouden verkeerde conclusies kunnen worden getrokken.

RECHT OP DE WAARHEID

Stephanie vindt het jammer dat de volledige dossiers niet online doorzoekbaar zijn. "Familieleden hebben er recht op te weten op wat er is gebeurd. De Joodse gemeenschap wacht hier al tachtig jaar op. Veel mensen zijn gestorven zonder de waarheid te kennen, terwijl de antwoorden al die tijd in het archief lagen. Ik denk dat de angst voor negatieve reacties onterecht is. Zelfs ik heb, met een familie die zo fout is als de mijne, geen narigheid ervaren. Ik snap dat het voor eerdere generaties misschien moeilijker is, maar door open te zijn kun je juist een heleboel duidelijkheid en waarheid brengen. En dat is een groot goed." ■

*Het verraad van de Jordaan, Stephanie Biesheuvel
Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum € 21,99*